

ՀԱՄԱՐԱԽԱՐԵՐ ՌՈՒՍԻՅՈՅ

ԱՌԱՋԻՆ

ՏԱՐԻ

ԼՐԱԳԻՐ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ

ՀԱՄԱՐԱԽԱՐԵՐ ՌՈՒՍԻՅՈՅ լրագիրը հրատարակուում է իւրաքանչիւր ամսի 10 ին և 20 ին. տարեկան գինը ճՌԱՔԱՂԻ հետ 'ի միասին է 5 ռուբ. արծաթ. իսկ կէս տարեկանը 3 ռուբ. արծ. կանխիկ վճարելի:

ՄԱՅԻՍԻ 10

Հ. 19

1862 ԱՄԻ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ՀԱՄԱՐԱԽԱՐԵՐ ՌՈՒՍԻՅՈՅ լրագիրն պիտի շարունակուի և յառաջակայ Ռ-ՅԺ-Ի (1312) ազգային թուականի, սկսեալ Օգոստոս ամսից ներկայ ամի, մինչև յՕգոստոս 1863 ամի, ԱՌԱՆՁԻՆ (անոնիմ ճառագրէ)՝ հրատարակուելով ամիսը ոչ երկու, այլ երեք անգամ (այն է իւրաքանչիւր ամսի 1 ին, 10 ին և 20 ին), մի և նոյն ձևով, մի և նոյն բովանդակութեամբ և ուղղութեամբ, որպէս հրատարակուում է ներկայ ՌՅԺԱ ազգային թուականի մէջ: Տարեկան գինն նշանակուում է՝ 4 ռուբ. արծ. (որի մէջ 1 ռ. 50 կ. փոստի ծախքն է), կամ 16 գաղղիական Ֆռանք, ուղարկելով. և կէս տարեկանը՝ 2 ռուբ. արծ. (որի մէջ 75 կ. փոստի ծախքն է), կամ 8 գաղղիական Ֆռանք՝ դարձեալ ուղարկելով: Փողն վճարուելու է կանխիկ: Ով որ փողը կանխիկ չկամենայ վճարել, թէև բաժանորդ ևս գրուած լինի, լրագիրն նորան չուղարկուիր:

Բաժանորդագրութիւն ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ ընդունուում է միայն լրագրիս խմբագրատանը: Վասն որոյ բաժանորդքն Ռուսաստանի որ և իցէ քաղաքներից՝ պարտին դիմել իւրեանց խնդիրքով ուղղակի առ խմբագրիչն 'ի Մոսքուա, նամակի հասցէն գրելով այսպէս.

Въ Редацію армянской газеты

„Вѣстника Россіи“

Зармайры Мсеріанъ.

Въ Москвѣ, въ Армянскомъ переулкѣ, въ домѣ Армянской церкви.

Բաժանորդքն կատանան լրագրիս իւրաքանչիւր համարը իւրեանց քաղաքի նամակատանէն:

Բաժանորդագրութիւն ՏԱԿԻՍՏԱՆԻ համար ընդունուում է Գերապատիւ Պուկաս Պաղպաղարեանի մօտ՝ այն է Արարիկեան Արարիկ խմբագրատանը, 'ի Օ. միւռնիա: Տաճկաստանի բաժանորդքն կատանան լրագրիս իւրաքանչիւր համարը նոյն խմբագրատանէն: Իսկ Եւրոպիոյ միւս Տէրութեանց քաղաքաց համար բաժանորդութիւնն ընդունուում է Փարիզի մէջ՝ Երզնայ Ե. Մուրատեանի մօտ, այն է՝ Փարիզ լրագրի խմբագրատանը, որ գտանուում է 'ի Rue du Dragon, 26:

Զօտար սահմաններից կամեցողքն կարող են նամակ կամ յօդուած ուղարկել Համբաւերի մէջ ապագրելու համար, գրելով նամակի հասցէն այսպէս.

à Monsieur

Monsieur Zarmayr Msérian,

Rédacteur de la gazette arménienne

„**Courier de Russie**“

à Moscou.

Rue Arménienne, maison № 10.

Ով որ լրագրիս համար 10 բաժանորդ գտանէ և փողը կանխիկ ուղարկէ, նա կրատանայ մէկ օրինակ ձրի:

Զ. Մսերիան.

ՀԱՄԱՐԱԽԱՐԵՐ

ՓԵԹԵՐՊՈՒՐԻ

1862. Ապրիլ 23.

Հետեւեալ յօդուածն ուղարկուած է մեզ 'ի հրատարակութիւն:

Ընթերցայ զիններորդ համար Մեզն Հայաստանի լրագրոյ 'ի բանասիրական նորա, 'ի տեսութիւն շուրջ մի Եկեղեցւոյ, յորում ասէ պատմիչն. «Մեր դարումն էլ կան էնպիսի հոգեւորականներ, որք իրանց անիրաւ կամքը յառաջացնելու և... համար, ողջ ժողովուրդը զոհում են իրանց փառասիրութեանը. բայց կգտնուին արդեօք էնպիսիք էլ՝ որ Յօնան Մարգարէի պէս ասեն, «Թէ վասն իմ է մրիկդ այդ, առէք, ընկեցէք զեա 'ի ծով, և դադարեցի մրիկդ»:

Որ կամի հալիլ 'ի բանս Աստուածաշունչ գրող, պարտ է նմա թարթափիլ 'ի մեկնութիւնս Աստուածարեալ Հարց սրբոյ, և զարդարիլ զինքն հոգեկն գիտութեամբ, որպէս զի կարացէ զուղիղն բացատրել ըզ-

միտս. ապա թէ ոչ, ընդ վայր գեղերի. թէ և զերաւացի պատճառն ակն յայտնի ունելով՝ դարձեալ պաշարի մտօք, և ոչ ինչ վճարէ:

Երբ քննել արժան էր, վասն էր յառեաւ մրրկին. 'ի հարկէ վասն Յովնանու: Ընդէր. զի նա ապստամբ գտաւ 'ի կատարել զկամս: Զի՞նչ էր կամքն Աստուծոյ. քարոզել քաղաքին 'Անուէի: Եթէ չէր օրէն մարգարէից քարոզել 'ի հեթանոսս, ապա ընդէր առաքէ զնա Աստուած 'ի 'Անուէ. առ 'ի տալ օրինակ Իսրայէլի, թէ հեթանոսք պատրաստ են 'ի դառնալ առ ինքն, սակայն զեռ ևս ոչ կամի, և ոչ ընտրեաց զնոսա իւր ժողովուրդ. ըստ այնմ «Ոչ այսպէս արար ամենայն ազգաց Տէր, և ըզդատաստանս իւր ոչ յայտնեաց նոցա»: Եթէ այդպէս, վասն էր ոչ երթայր. վասն զի զրեալ էր յօրէնս՝ թէ «Մարգարէ՛ որ մարգարէանայցէ, և ոչ կատարեցի բանն, սո՛ւն է. քարկոծեսցնիք զնա»: Վասն որոյ երկեալ Յովնան, զխտելով՝ զի Աստուած ողորմած է և զթած, գուցէ զղջանայցէ 'ի վերայ չարեաց նոցա, և ոչ կատարեցի բան իւր, և ինքն՝ որպէս սուտ մարգարէ՝ քարկոծեսցի. ուստի էջ 'ի Յոպպէ և եմբտ 'ի նաւ, և կամէր փախչել 'ի Թարշիշ:

Ծովն հրամանաւ Աստուծոյ փրկուալէն կատարել, նաւաստիքն տեսեալ զիւտակումն ալեաց և զաստիկ բուք ձմերայնւոյն ահագին ճայթմամբ, և այն՝ ոչ ըստ սովորութեան, իմացան՝ թէ վասն մեղաց յուզին ալիքն. ուստի սկսան հարցաքննութիւն առնել 'ի մէջ իւրեանց. զան և առ մարգարէն քննել՝ թէ ուստի գտաւ կամ յո երթաս. և իմացեալ զապստամբութիւնն նո՛րա՝ կարգեցին ատեան: Նաւն էր իրլու բնա՝

խուժիւնք. Հայկաբանութեան աւագ վարժապետ՝ զիտնական Պարիգոր վարդապետն, հիւանդութեան պատճառաւ արձակուեցաւ պաշտօնից. նա երկու տարի ձրի վարժապետութիւն արաւ, և շատ ժիր էր իւր պաշտօնի մէջ. նորա ժամանակ աշակերտք մեծ յառաջադիմութիւն ցոյց տուին մայրենի լեզուին մէջ: Նորա տեղ Նորին Վահագնաւորութիւնը կարգեց վարժապետ քերականութեան և ճարտասանութեան զնորհազարդ Պանիէլ վարդապետը, որ Աթոռոյ երեւելի զիտնական վարդապետաց մինն է: Երջանկայիշատակ Ներսէս Աթոռադիմուն միշտ ասում էր նորա համար՝ թէ «Սա ակամաւոր անձն կլինի ժամանակին»: Եւ արդարեւ նորա հայրենասիրական եռանդն արդէն ցոյց է տալիս թէ յոյժ պիտանի և արդիւնակատար մշակ պիտի լինի նա մեր եկեղեցւոյ և ազգի:

ՆԵՐՔԻՆ

Մարտի 8 էն դէպ 9 ն, Մարմարեան ծովի վերայ, խորտակուեցաւ Ռուսիոյ շոգենաւուց և վաճառականական ընկերութեան պատկանեալ շոգենաւն Քօլիթ, որ ապրանքով և ճանապարհորդներով գնում էր Կ. Պօլսէն ի Սալօնիք: Սոյն շոգենաւի խորտակման պատճառ եղաւ Անգղիական շոգենաւն Լոսթօն, որ Լիվերփուլէն գնում էր ի Կ. Պօլս, և ճանապարհին նորա նաւավարի արբած լինելոյն պատճառաւ, չնայելով ևս, որ Քօլիթի նաւավարն իւր կողմանէ ամենայն հնարք ի գործ էր դրած հեռանալու, դիպաւ նորան, և նա (Քօլիթի) երկու մասն բաժանուելով, իսկոյն խորտակուեցաւ և ընկղմեցաւ: Քօլիթի հետ ընկղմեցան նաւավարի օգնական՝ Նիքոլայ Սաուրովը, ինն նաւաստիք, երկու քօչեկար, մի ֆէլտչեր, եօթն ծառայ, և մինչ երեսուն ճանապարհորդ: Ազատուեցան նաւավարն, քանի մի նաւաստիք, և մի Տաճիկ պատանեակ: Շոգենաւի ընկղմիլը եղաւ իսկ կէս գիշերին, 5 րոպէի մէջ:

— Մարտի 15 էն սկսուած բացուեցաւ ժողովրդի երթիւնկութեան համար երկաթի ճանապարհն Տինապուրկէն Վիլնօի վերայով մինչև Քօֆնօ: Մինչև կատարելապէս կարգաւորուիլը ճանապարհի, շոգեկառքերը պիտի գնան շաբաթը երեք անգամ, այն է՝ Տինապուրկէն ի Քօֆնօ - Կիւրակէ, Երեքշաբթի և Հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամը 6 ին և 45 րոպէին՝ ըստ Փեթերպուրկեան ժամացուցի. Քօֆնօէն ի Տինապուրկէն՝ նոյն օրերը, ժրայն առաւօտեան ժամը 9 ին և 30 րոպէին, նոյնպէս ըստ Փեթերպուրկեան ժամացուցին. Գիւրակէն նշանակուած են ըստ հետևեալ ցուցակի.

Փեթերպուրկէն և Կիւրակէ	Բ. Կիւրակէ	Գ. Կիւրակէ
մինչև Տինապուրկէն	14. 914. 11. 184. 6. 214.	
» Սվէյցեան	17 67 13 25 7 36	
» Վիլնօ	19 86 14 89 8 27	
» Քօֆնօ	22 77 17 8 9 49	
» Վերթպուրկէն	25 17 18 88 10 49	
» Եյսսուրկէն	25 20 18 90 10 50	

ԱՐՑԱՔԻՆ

Հանսպից գրուած նամակների մինի մէջ, այսպէս է նկարագրուում այն բարբարոսութիւնը, որը կատարուած են Նանքինի առնուելուց յետ Պաղտսանի զօրքերից: Յայտնի է, որ Կայսերական զօրքերը առին Ինսուրկէնթներից Նանքինը, յետ երկարատե պաշարման: Բնակիչքն մեռանում էին սովից և պարտաւորուած էին կերակրուիլ մարդկային մսով: Կատաղի զինուորները հանում էին իւրեանց վրէժը նոցանից: Աւազակութեանց վերայ յիշել անգամ աւելորդ է, իսկ սպանութիւնքն հազարներով էին լինում, չնայելով արդէն Տէրութեան վրէժինդրութեան: Ահա ինչ է պատմում 2ինացւոց արդարադատութեան ակամատեան: Ինչ պատահեցաւ, ասում է, տեսանել զարհուրելի տեսարան: Երկու հարիւր Ինսուրկէնթ՝ սպանուելու համար բերուեցան ի հրապարակ: Կային անդ արիւնալից փոսեր, որք մնացած էին երեկեան սպանութիւններից, և չաշխատեցան սրբելու նոցա. գարշահոտութիւնն ասատիկ էր և անտանելի: Քանի մի անձինք կանգնեցնում էին խաչերը, որոց կապում են մահապարտներին, և մանր մանր կոտորում են նոցա մարմինքը: Պատիժն նշանակուած էր սկսանել կէս օրին: Քանի մի րոպէ կէս օրից առաջ, եկան տասն և երկու մարդ զանակներով, և նոցա ետեւէն բերում էին արկղներ, որք ներկած էին ներսի կողմից կարմիր ներկով: Դոքա դադաղներ էին:

Նշանակը մնայլ էր, արժանի տխրալի տեսարանին: Հատ չանցաւ, բերին Ինսուրկէնթներին սապատների մէջ, որք կախուած էին Պամպուկի ձողերից: Նոցա ձեռքերը կապուած էին, իսկ ոտերը սապատներից դուրս էին կախուած: Սապատներից հանելուց յետ, ծունկ չորացրին նոցա՝ Կայսերական պալատի առաջ: Հրապարակի վերայ թափաւորեց խորին լուսթիւն: Յետոյ Իրաւադատութեան Մանտարինը, զարդարեալ սպիտակ կոճակով, հրամայեց խաչերի վերայ կապել նոցա՝ որք դատապարտուած էին կտրատուելու: Այս միջոցում կարողացան յիսուն մարդու գլուխ կտրել, որոց բաւական էր մի հարուած միայն: Առաջնորդաց համար շարունակում են տանջանքը: Սկսում են կտրատել մարմնոյ կողմերի ձեռքերից, ոտքերից, և որքան առաւել զործում է դահձի դանակն, այնքան թուլանում է մատաղների հառաչանաց ձայնը: Վերջապէս դահձի կտրում է կուրծքը, և պտըտացնում է նորա մէջ դանակը այնքան, մինչև որ գտանում է սիրտը: Ես այնպէս զարհուրեցայ այս տեսարանէս, որ դողդողում էի բոլոր մարմնովս, և հազիւ թէ կանգնում էի ոտքերիս վերայ, բայց և աչքս չէի կարողանում դարձուցանել հրապարակից:

Եսու ամենայնիւ դահձիները շարունակում էին զարհուրելի գործքը: Կոկում էին ձեռքեր, ոտքեր, կտրում էին գլուխներ: Յետոյ բերաւ Մանտարինը մի նոր գերի՝ Կնոնը հետ: Սա Ինսուրկէնթների գլխաւոր առաջնորդն էր, որ երեւելի էր հանդիսացած իւր քաջագործութեամբքը: Կինն պիտի

պատժուէր ինչ-էն անուն պատժով, այսինքն՝ պիտի կտրատուէր տասն հազար կտորի: 2ինացւոց օրէնքները պատժում են ոչ միայն յանձաւորին, այլ և նորա բոլոր զերդաստանին: Այս նշանակում է՝ արմատախիլ առնել չարութիւնը:

Իսկ ինքն առաջնորդը, պիտի կտրէ աւելի սաստիկ և զարհուրելի պատիժ: Կենդանւոյն քերթեցին նորա կաշին, այնպիսի զգուշութեամբ և խստասրտութեամբ, որ կարող է ունենալ միայն ամենափորձառու և համբերող մսավաճառն:

Ես չկարողացայ աւելի նայել այս վերջին տեսարանի վերայ, և աճապարեցի հեռանալ հրապարակից, երկարժամանակեայ հիւանդութիւնը ողջունելու համար:

— Պատերազմի արհաւիրքներին՝ որ ամայացնում են Ամերիկային, միաւորեցաւ և հրդեհն 2արլաթօնի մէջ, որ փչացուց աւելի քան քաղաքի կէսը: Այրուեցան 516 տուն, և 5 եկեղեցի: Փնամն հաշուում են մինչև եօթն միլիոն տոլար:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Եպակին կարելի է այլ և այլ ձևեր տալ, որպէս տալիս են երկաթին, միայն այնու զանազանութեամբ, որ երկաթը տաշելու կամ մեքենայի մէջ դնելու ժամանակ իւր կամ օճառ են քսում նորա վերայ, իսկ ապակին հարկաւոր է թաց աւել ծծմբային թթուութեամբ: Պէրլին քաղաքում բնակող Փինդուս մեքենագործն արդէն սկսած է այս հնարքը ի գործ դնել, միայն խորհուրդ է տալիս՝ ապակին մեքենայի մէջ դնելու ժամանակ լուամրացնել:

ՍԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Պէշեքաշի Հայկազնեան ընկերութիւնը ի լոյս ընծայեց նորերումն «Բերաւաւաւ վերլուծութիւն» վերնագրով, զանազան ընտիր մատենագիրներից հաւաքածոյ և 200 երեսէ բաղկացեալ դասառական գիրքը, որի մէջ գտանուում է նաև վերլուծութեան կանոններ, որ քերականութիւն ուսանողներու համար շատ հարկաւոր են: Վերջում ևս յաւելացուեցաւ կան նաև կետադրութեան մասնաւոր կանոնները: Գինն է 6 զուռուշ:

— Նոյն ընկերութիւնը ի լոյս ընծայեց նորերումն «Պարտա Տար» վերնագրով պատուական գրքովը, որ բաղկանում է 132 երեսէ, և ուսուցանում է ազգու խօսքերով և ընտիր պատմական օրինակներով տղայոց պարտականութիւնքը առ իւրեանց ծնողս և առ ընկերս: Գինն է 4 զուռուշ:

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ

ՓՈՒՆԱՆԱԿԱՐԱՅ ԵՒ ԴՐՍՄԻ ԸՆԹԱՑԻՐ	Փետրուարի 4 Մայիսի
ԼՈՒՏՈՒՆԻ ՎՐ. 3 ամիս ժամանակով փէնս. 3475 - 3475	
ՄՄՄԻԵՐՏՄԻ ՎՐ. 3 ամիս ժամանակով փէնս. 169 - 169	
ՀԱՄԱՐԱՆԻՎԻ ՎՐ. 3 ամիս ժամանակով փէնս. 3013 - 3013	
ՓԱՐԻՉԻ ՎՐԱՅ. 3 ամիս ժամանակով փէնս. 360 - 361	
50 լուսնային տոմսակ 97 - —	
ՌՈՒՍ. Երկաթուղ. տոմսակ 1141 - —	

ԽՄԲԱԳՐԻԶ Զ. ՄՍԵՐԵԱՆՅ